

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Boekbespreking van: Wibaut, mens en magistraat: Ontstaan en ontwikkeling der socialistische gemeentepolitiek

Drees, W.

Citation

Drees, W. (1969). Boekbespreking van: Wibaut, mens en magistraat: Ontstaan en ontwikkeling der socialistische gemeentepolitiek. *Acta Politica*, 4: 1968/1969(2), 216-217. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451115>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451115>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

gebureaucratiseerde politiek goedaardig, want 'If power is seen to have a clear and legitimate purpose (which it has never had in traditional democratic thought), it may the more really be held to that purpose. One may expect a much greater development than past history has foreshadowed of the possibility of convincing persons rationally with regard to what policies are needed and what are not' (p. 242).

Dit slot is, evenals het gehele boek, zo uitdagend, dat het de recensent moeite kost het bestek van een korte bespreking niet te overschrijden. Samenvattend, kunnen we zeggen dat Field een origineel en tot nader onderzoek stimulerend boek heeft geschreven. De begrippen zijn wat vaag, de gegevens te zacht, de stijl is, mede door Field's neiging om woorden tot formules te herleiden, vaak moeilijk. Maar het boek is, door zijn systematisch-vergelijkende analyse van de samenhang tussen bureaucratisering en politieke opvattingen in de historie van westerse politieke stelsels, ongetwijfeld een belangrijke en verfrissende bijdrage tot het prille begin van een politieke groetheorie.

A. Hoogerwerf

BORRIE, G. W. B., *F. M. Wibaut, mens en magistraat*. Ontstaan en ontwikkeling der socialistische gemeentepolitiek. Assen (Van Gorcum), 1968. — 342 p. f 21,50 (paperbackeditie Arbeiderspers f 18,—).

Het proefschrift waarmee de burgemeester van Sleen, inmiddels burgemeester van Tiel, de graad van doctor in de sociale wetenschappen heeft verkregen, is een belangwekkend boek geworden. Belangwekkend zowel om de figuur, die er op indringende wijze in wordt getekend, als om de in aansluiting aan zijn werkzaamheid behandelde vraagstukken, in hoofdzaak op het terrein der gemeentelijke politiek, maar ten dele ook van algemener aard.

Wibauts levensloop is wel heel bijzonder geweest. Een goed zakenman als directeur van een houthandel, met veel internationale contacten, heeft hij zich een vermogen verworven, dat hem tenslotte in staat stelde zich geheel aan de publieke zaak te wijden als voorman in de socialistische beweging. Om dat met meer vrucht te kunnen doen, verhuisde hij van Middelburg naar Amsterdam, waar hij zijn naam zou vestigen als wethouder van groot formaat, op meer dan één punt pioniersarbeid verrichtend. Reeds tijdens zijn zakenleven had hij zich als socialist doen kennen — toen nog wel een heel exceptionele situatie. Hij had vaak steun verleend, en aan de arbeidsbeweging, zowel partij als vakbeweging, en aan propagandisten, die indertijd zo dikwijls in heel moeilijke omstandigheden verkeerden. Hij had ook reeds vrij wat gepubliceerd. In 1891, 32 jaar oud, vertaalde hij de bundel *Fabian Essays in Socialism*, waarvoor hij ook een voorrede schreef. Later vermaard geworden Engelse socialist als o.a. Shaw en Wells, pleitten daarin niet voor een revolutionaire ommekeer, maar voor geleidelijke omvorming van de maatschappij. Daarbij werd, naast vakbeweging en coöperatie, inzonderheid de gemeente behandeld als een orgaan dat grote praktische mogelijkheden kon bieden. Uit de levensloop van Wibaut blijkt overduidelijk, dat deze gedachten geheel met zijn aard overeenkwamen. Des te interessanter is het hoe Borrie in het licht stelt dat Wibaut zich geruime tijd in zijn eigen wezen vergist heeft. Daarmee brengt het boek de lezer in aanraking met de meningsverschillen in het begin van deze eeuw in de SDAP gerezen tussen de Nieuwe Tijdgroep — later felle Tribunisten —, die zich als de zuiver principiële beschouwden, en de meerderheid der partij onder leiding van Troelstra. Onder de bekoring van figuren als Gorter, Frank van der Goes en Henriette Roland Holst, beschouwde Wibaut zich een tijd lang ook tot de Nieuwe Tijdgroep behorend. Met de andere

'Marxisten' bestreed hij de gedachte aan deelneming van socialisten aan een regering waarin zij niet de meerderheid hadden. Wibaut, nog in 1913 tegenover Troelstra debatterend en zelfs afkerig van deelneming van socialisten als meerderheid aan een college van B. en W., wat Borrie hierover schrijft, daarbij citerend ook uit niet eerder gepubliceerde correspondentie, is nog niet van actualiteit ontbloot.

Nadat Wibaut in datzelfde jaar zich had laten bewegen in Amsterdam wethouder te worden, mits hij volkshuisvesting te beheren kreeg, bleek hij zich, ondanks het ontbreken van een socialistische meerderheid te gevoelen als een vis in het water. De wijze waarop hij tijdens de eerste wereldoorlog de levensmiddelenvoorziening leidde, bracht Troelstra er zelfs toe in de Tweede Kamer te stellen, dat de SDAP bereid was haar beste man als minister voor dit doel beschikbaar te stellen! Overigens zonder resultaat. Intussen wat Wibaut op dit punt het doelwit geworden van extremistische agitatie — ook hij kon niet meer verdelen dan er was. Het overzicht dat Borrie van Wibauts verdere werk als gemeentebestuurder geeft — hij beheerde achtereenvolgens, soms ook tegelijk, de meest uiteenlopende afdelingen — doet treffend uitkomen hoeveel ter hand werd genomen dat eerst scherp omstreden werd en nu algemeen wordt aanvaard. Ook hoeveel zelfstandiger de gemeenten vaak waren in hun handelen.

Wibauts eerste grote voorstel — de bouw van enige duizenden woningwoningen met subsidie — had medewerking van het Rijk nodig. Hij heeft niet kunnen dromen, dat het zou komen tot de enorme aantallen van tegenwoordig, maar evenmin dat het Rijk zou vaststellen hoeveel woningen in een gemeente mogen worden gebouwd, al is het zonder subsidie. De arbeidsvoorwaarden van het gemeentepersoneel waren voortdurend een moeilijk probleem — nu heeft men slechts het Rijk te volgen, dat zich op zijn beurt aansluit bij de ontwikkeling in het particuliere bedrijf. Zo is er veel meer. Het heeft alles zijn reden, maar Wibaut zou zich bij deze ontwikkeling uiterst onbehagelijk hebben gevoeld.

Het was niet de geringste van zijn verdiensten, dat hij de Amsterdamse financiën met grote bekwaamheid beheerde. De wet-De Geer, die het gemeentefonds instelde en de gemeenten het recht tot heffing van een eigen inkomstenbelasting ontnam, was hem een gruwel. Zij tastte z.i. de gemeentelijke zelfstandigheid in het hart aan. Terecht merkt Borrie overigens op, dat wettelijke vrijheid nog geen feitelijke vrijheid inhield wat aangaat het peil der belasting. Er was reeds een zeer groot verschil in heffing tussen armere en meer welvarende gemeenten. Dat verschil wilde de wet-De Geer verminderen. Bovendien bleven de gemeenten gerechtigd opcenten te heffen tot 100 toe. Pas tijdens de Duitse bezetting is daaraan een einde gekomen. Nu is de financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten weer een uiterst nijpend probleem geworden. Op dit punt en op menig ander punt heeft het boek van Borrie, naast zijn historische waarde — ook wat vele andere activiteiten van Wibaut betreft — betekenis ook voor de vergelijking met de nu bestaande verhoudingen en voor de beoordeling van vraagstukken waarmee wij nu worstelen.

W. Drees

BROUWER, M., *Stereotypen als folklore*. Vinkeveen (Fringilla), (1968). — 340 p.

De hoofdstelling, die in dit proefschrift wordt verdedigd is, dat mensen specifieke persoonlijkheidskenmerken toekennen aan enige categorie personen omdat deze behoren tot de folklore van hun groep.

Brouwer vervolgt hiermee het thema, dat eveneens aan de orde was in het